

Jelen számunk tanulmányrovata elé nem kívánkozok hosszas bevezető. Nem csupán azért, mert köztudomású, hogy Magyarországon – sőt széles e világon – a futballhoz mindenki ért, még az írók és az irodalomírók is (sőt, ők különösen). S nem is csupán azért, mert lapzártánk idején javában dübörög a brazil világbajnokság, így méltán bízhatunk benne, hogy olvasóink kellő fogékonysággal viszonyulnak mindehhez, ami a témával kapcsolatos. Hanem elsősorban azért, mert a foci egyszerűen hálás terep a művészet és a kultúra értelmezői számára: vizsgálható önmagában mint összetett kulturális vagy történeti jelenség, egyes alkotások konkrét tárgyakként, vagy akár az azokban megjelenő, önmagán túlmutató metaforikus jelentésképző entitásként. Hogy mindez valóban így van, reményeink szerint igazolást nyer az alábbiakban is.

Hans Ulrich Gumbrecht

DIONÜSZOSZI TÁNC?

*Nemzeti stílusok a dél-amerikai futballban**

Nem kell szurkolónak lenni ahhoz, hogy – az előttünk álló világbajnokságra tekintve – konkrét képzeteket alkossunk, amikor valaki az olasz vagy a holland, a brazil vagy a német futball stílusáról beszél. És hogy az ilyen tartós mozgásformák nem a nemzeti vérmérsékletek „ki-fejeződései”, ahogy azt gyakorta feltételezik, majdnem annyira evidens, mint a létezésük. Hiszen miközben a brazil vagy az angol futball képehez mindig társíthatók vonatkozó sztereotípiák, nincsenek odaillő identitásfogalmak az olasz futball már szinte fél évszázada uralkodó védekező irányultságához, vagy a hollandok szimpatikus hajlamához, hogy vállalják a támadásokkal járó kockázatokat.

Azt viszont, hogy milyen feltételek mellett keletkeznek az efféle specifikus stílusformák, nehéz megragadni. Csak „történetileg magyarázhatók”, csak a mindig egyedi történetek fejlődésén keresztül, mindenféle induktív vagy deduktív módon levezethető szabályszerűség nélkül. Aki a sportbeli stílusokra összpontosít, aligha kerülhet el egy ismeretelméleti előfeltételt és egy módszertani problémát. A mozgásokat – hangzik a szükséges előfeltétel – performanciaként és nem cselekvésként látjuk, azaz nem motivációk megvalósítására való irányultságukban, hanem terek és szabályok éppen adott keretei közötti koreográfiaként. A performancia történeti vizsgálatának módszertani problémája a száz évnél régebbi mozgóképek teljes hiányából adódik. Valószínűleg ez a nehézség szorította a sporttörténeti kutatást az intézmények és ideológiáik szintjére mint fő kutatási területre. A sport elmúlt aktualitásában való rekonstrukciója azonban csak az élőképek feltalálása után indulhatott meg, és a 20. század első felének tekintetében még többnyire a heti filmhíradók filmanyagára van utalva, amely a maga pontszerű-minimalista gesztikulációjával legjobb esetben is csak első intuíciókat válthat ki. Ezeket aztán újságíró vagy néha iro-

* Az írást a szerző engedélyével közöljük. A tanulmány egy változata lapzártánkat követően megjelent a ZU Daily honlapon: Hans Ulrich GUMBRECHT, *Von „Catenaccio” und „dionysischem Tanz”*, ZU Daily 2014. június 18., https://www.zu-daily.de/daily/zuruf/2014/06-18_gumbrecht-zuruf-fussballwm-2014.php.